

HAITI EFTER JORDBÄVNINGEN:

Behovet av fysioterapi och proteser är enormt

– Det är svårt att beskriva hur det är att arbeta här, så att folk verkligen förstår, säger engelsmannen Peter Skelton, 27 år. Han är en av de fysioterapeuter som rest till Haiti för att göra en insats för landets hårt prövade folk.

– Ibland känner man sig överväldigad av allt man ser. Inte minst vid slutet av dagen.

text: CHRISTER HANSSON foto: LEIF HANSSON

TISDAGEN DEN 12 JANUARI, klockan 16.53, drabbas Haiti av en jordbävning med magnituden 7,0 på richterskalan. Skelvets epicentrum låg cirka 15 kilometer sydväst om den tätbefolkade huvudstaden Port-au-Prince, med över två miljoner invånare. Det varade i 35-40 sekunder och dödade minst 240 000 människor. Cirka 10 000 människor saknas fortfarande.

Förödelse. Kring 250 000 hus förstördes enbart i Post-au-Prince och 1,5 miljoner människor bor nu i tältläger.

de. 250 000 hus förstördes enbart i Port-au-Prince och 1,5 miljoner människor bor nu i tältläger gjorda av lakan, plastskynken, presentningar och tält. Tre miljoner haitier har berörts av katastrofen och är i behov av hjälp.

– Vi har genomfört ungefär trehundra ortopediska operationer på sex veckor bara på det här sjukhuset, säger Andrew Haglund, chef för Hospital Adventiste d'Haiti, som nu drivs av amerikanska Loma Linda University.

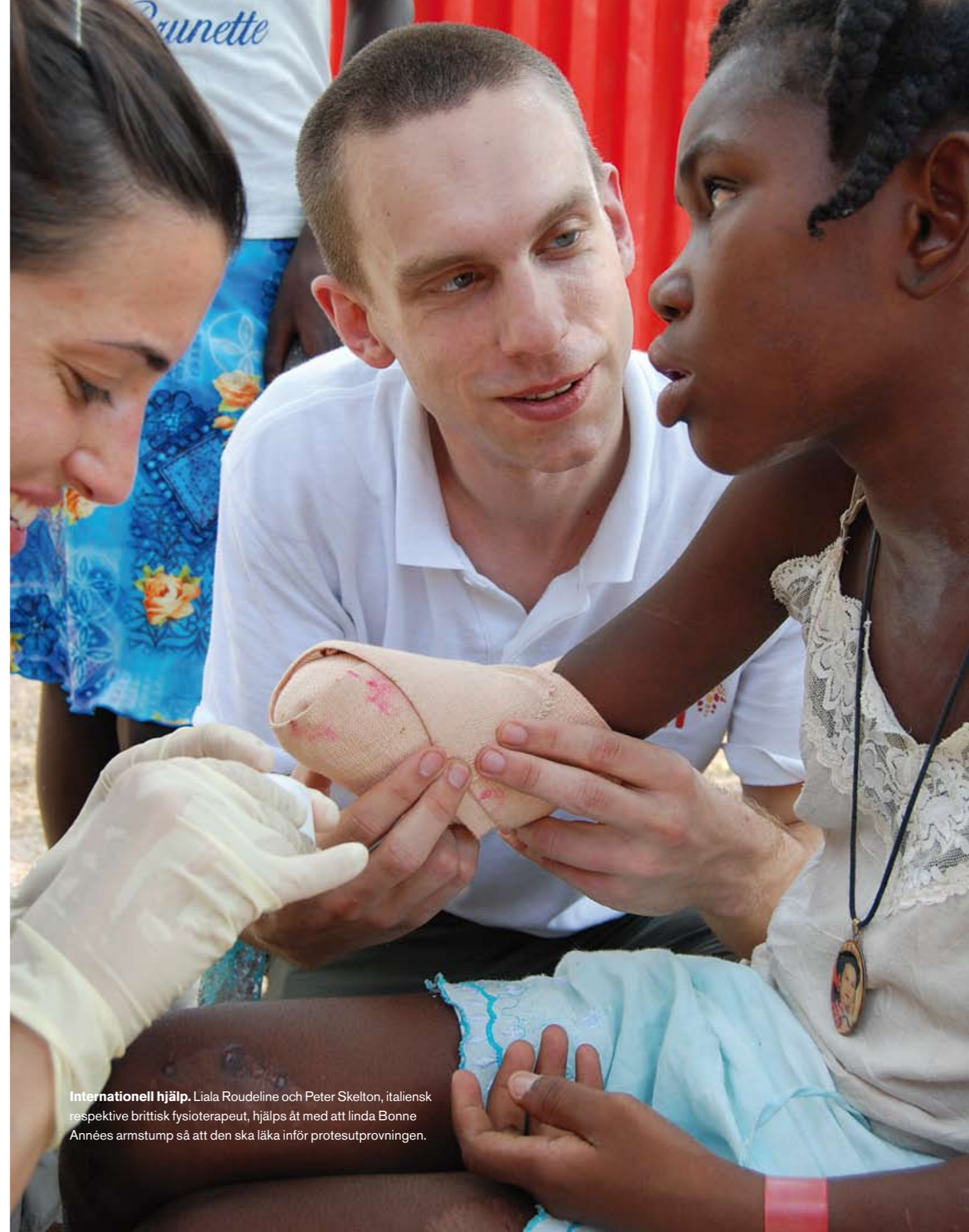
– Många andra sjukhus här i Port-au-Prince uppvisar samma siffror. Oftast handlar det om krosskador, frakturer och amputationer. Så behovet av både fysioterapi och proteser är enormt, fortsätter han.

Engelsmannen Peter Skelton, från hjälporganisationen Christian Blind Mission, CBM (som namnet till trots, arbetar med alla typer av funktionsnedsättningar) sitter på sjukhusets gårdsplan och äter en snabb lunchmacka.

Jämte honom, i den 38-gradiga värmen, sitter fransmannen Julien Fermé och haitiern Pierre France. De är alla fysioterapeuter och arbetar tillsammans på sjukhuset.

Peter Skelton har arbetat på sjukhuset i ett par veckor. Han försöker beskriva sina känslor inför all den tragik han dagligen konfronteras med.

– Man lägger alla känslor åt sidan och utför arbetsuppgifterna på ett så professionellt sätt som möjligt. Det gäller nog de flesta här. Jag

Internationell hjälp. Liala Roudeline och Peter Skelton, italiensk respektive brittisk fysioterapeut, hjälps åt med att linda Bonne Années armstump så att den ska läka inför protesutprovningen.

”Vi arbetar hårt för att inte missa någon. Den som inte får tidig hjälp kommer att få permanenta skador.”

Insatshövding. Andrew Haglund är chef på Hospital Adventiste d'Haiti, där 300 operationer gjorts hittills.

är väldigt imponerad av sättet på vilket alla jobbar, säger han med en svepande blick över sjukhusområdet.

– Under mina första dagar i Haiti så var vi ute på ett ställe där många hade frakturer som över huvud taget inte hade blivit behandlade under de tre-fyra veckor som hade passerat. Det var svårt att möta den synen.

PETER SKELTON HAR tidigare arbetat i Ghana och Zambia. Men det här är första gången han arbetar i ett katastrofområde.

– Det är något helt annat, konstaterar han och fortsätter:

– Många har dessutom suttit fastklämda i rasmassorna i flera dagar, fixerade i konstiga ställningar. Det har ofta lett till skador på nervsystemet som det kommer att ta ganska lång tid att läka.

En av dem som suttit fastklämda länge är åttaårige Sebastián. Han låg i ruinerna av sitt hem i tre dagar, med två döda kroppar över sig, innan han hittades av en colombiansk hundpatrull. En av de döda var hans mormor.

Sebastián förlorade även sina båda föräldrar – och ett ben. Nu bor han i tältlägret på sjukhusområdet tillsammans med sin moster och storasyster Bonne Année, som förlorat sin högra hand.

– Jag ska vara här i sex månader, om jag överlever så länge, säger den italienska fysioterapeuten Liala Roudeline, medan hon lindar Bonne Années armstump så att den ska läka väl inför utprovningen av en protes.

– Jag har så mycket att göra så jag hinner inte prata just nu, ursäktar hon sig, med ett stort leende.

Peter Skelton återkommer till hur meningsfullt det känns att ställa sina kunskaper till för-

Gatuliv. Livet återvänder sakta till gatorna, men då rasrisken består håller sig folk mest utomhus.

fogande på platser där desperationen är så stor och där nyttan är så uppenbar. Han känner inte till några exakta siffror – det gör ingen – men han tror det handlar om ”an unbelievable amount of people” som blivit skadade på ett sätt som normalt sett skulle kräva fysioterapeutisk behandling.

– Men vi arbetar hårt för att inte missa någon nu i början. Den som inte får tidig hjälp kommer att få permanenta skador. Därför är en av mina uppgifter att gå runt här i lägret och kontrollera att alla här verkligen får den vård de behöver.

– Nu har vi chansen att hjälpa dem som finns här. Den dag alla lämnar de provisoriska läger där de bor kan det vara för sent, tillägger han.

Handicap International och CBM leder den undergrupp (”sub-cluster”) inom FN-missionen som koordinerar frågor rörande medicinsk rehabilitering. Och enbart i det tältläger som vuxit upp på sjukhusområdet bor det hundratals personer med skador som kräver deras hjälp.

– Det amerikanska kirurgteam som arbetar på sjukhuset nu gör ett bra jobb, men eftersom folk fick dålig sjukvård i akutskedet så måste vi nu hantera ett stort antal svåra infektioner, konstaterar Peter Skelton.

– Det gjorde också att vi måste arbeta extra mycket för att återskapa deras rörlighet och styrka, fortsätter han med ännu ett bett i sin macka.

– Det kommer alltid att finnas fler patienter här än vad som vore idealiskt. Vi måste prioritera och göra så gott vi kan, konstaterar han.

Julien Fermés anlände från Frankrike för två dagar sedan, tillsammans med en container full av kryckor, bandage och annan utrustning.

Lidande folk. Haitis folk har tidigare drabbats av orkaner och tropiska stormar. Men aldrig har nöden varit så stor som efter jordbävningen i januari.

Värme. Pierre France, Haiti, Julien Fermé, Frankrike och Peter Skelton, England, tar sig en kort drickspaus.

Tältläger. Provisoriska tältläger finns utspridda överallt, men när regnperioden börjar i april ger de inte mycket skydd.

”Nu finns det så många människor med rörelsehinder här så det kommer att bli omöjligt att diskriminera dem.”

Allt är raserat. Många människor ligger kvar under rasmassorna, ännu saknas 100 000 personer.

Idag är första arbetsdagen vid sjukhuset.

Han verkar en aning tagen, kanske av värmen, kanske av de många skadade människorna i tältlägret framför honom.

– Det är nog tidsskillnaden, säger han själv med ett matt leende.

HAITI HAR ETT FOLK som lidit mycket. Trettio år av terrorvälde under diktatorerna Francois Duvalier (”Papa Doc”) och sonen Jean-Claude Duvalier (”Baby Doc”) – följt av fortsatt politiskt och ekonomiskt vanstyre – har förvandlat Haiti till världens fattigaste land.

I det FN-övervakade presidentvalet i december 1990 vann den radikale prästen Jean-Bertrand Aristide, men året efter tvingades han i exil efter en militärkupp. Aristide återvände 1994, men tvingades åter i exil efter ett uppror 2004.

Landets nuvarande regering har misslyckats med sina löften att skapa jobb, yrkesutbildning och bättre sociala villkor. Statsapparaten är ineffektiv och genomsvad av korruption. Rättssäkerhet existerar inte, mer än på pappret. Till det kommer alla naturkatastrofer. I augusti-september 2008 utsattes Haiti under drygt tre veckor för fyra tropiska stormar och orkaner som krävde cirka 800 dödsoffer. An-

talet hemlösa beräknades till över 600 000. Liksom fyra år tidigare orsakade skyfallen översvämningar med flera meter djupt, lerigt vatten i flera kuststäder. Flera hundra tusen haitiers bostäder, stora delar av årets skörd och infrastruktur för nästan en miljard US-dollar förstördes. Haitis dåvarande premiärminister beklagade efteråt att delar av den utländska nödhjälpen hade stulits och sålts på den svarta marknaden.

Men inget kan mäta sig med årets jordskalv, där antalet döda kommer att stiga, allteftersom de som fortfarande ligger begravda under ruinerna räknas in. Haitis president René Préval säger att det handlar om 300 000 döda. I ett land med tio miljoner invånare – på en yta mindre än Småland.

I PRINCIP ALLA ministerier och många myndighetsbyggnader har rasat samman liksom FN-missionen MINUSTAH:s högkvarter. Chefen för FN-missionen och många av hans medarbetare dödades i skalvet.

Hjälparbetet gick därför till en början mycket trögt, eftersom det mesta i landet upphört att fungera. Bristen på transporter och bensin gjorde att många hjälpsändningar blev kvar på flygplatsen, samtidigt som skottlossning och

Ofattbara människöden.

Sebastian är 8 år och har förlorat sina föräldrar, sin mormor och ett ben. Han lär sig nu att gå med kryckor och nyanlände fysioterapeuten Julien Fermé pratar med honom.

Opererad. En pojke har fått sitt underben opererat och fixerat vilket gläder hans mor. Många andra väntar fortfarande på hjälp.

plundring gjorde det svårt att nå fram till katastrofområdet.

– Jag är säker på att det fortfarande finns många skadade människor därute som inte fått någon som helst hjälp, säger Andrew Haglund.

Men Peter Skelton försöker vara optimistisk.

– Vi försöker vara så effektiva som möjligt. Inom kort kommer vi dessutom att få hit en liten verkstad för att tillverka proteser och Handicap International och andra organisationer ska sända hit fler fysioterapeuter och ortopedtekniker.

Pierre France, som alltså själv kommer från Haiti, har arbetat på Adventistsjukhuset i två veckor. Han befann sig i Port au Prince när jordbävningen inträffade.

Varken han eller någon i familjen skadades, men hans hem föll ihop i skalvet.

– Jag bor i ett enkelt skjul på gatan nu, men alla i familjen klarade sig och det är det vikti-

ga, konstaterar han med ett skratt.

– Det är många som lever på det sättet nu. Vi och alla andra kommer att bygga upp nya hem så fort det blir möjligt tillägger han.

Hur mycket det kommer att kosta att bygga upp Haiti är det ingen som vet. FN och dess särskilda sändebud Bill Clinton vädjar om mer pengar och totalt har FN hittills begärt motsvarande 10,4 miljarder kronor av sina medlemsländer. Det tidigare rekordet på knappt 10,2 miljarder kronor gällde insatser efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004. Hur lång tid det tar att bygga upp landet är det inte heller någon som vet. Men en sak är säker: när regnperioden börjar i mars/april så ökar risken för ohälsa i landets många provisoriska läger.

I BÖRJAN RÄDDE DET brist på allt, men läget har hela tiden förbättrats. Handicap International och CBM arbetar nu med att etablera sju olika center dit folk som blivit utskrivna från sjukhus skall kunna vända sig för att få eftervård, rehabilitering, hjälp och stöd på hemspråket kreol.

– Om patienterna behöver mer avancerad vård så kommer de att bli remitterade till ett lämpligt sjukhus. Och om de blivit amputerade så ska de kunna få hjälp där med att prova ut en lämplig protes.

– Det är ett bra sätt att organisera arbetet på. Nu när tillgången på hjälpmedel förbättras så kommer det att fungera väl, tror Peter Skelton.

Andrew Haglund vill bidra till att bygga upp en mer långsiktig kapacitet för fysioterapeutisk rehabilitering.

– Inte bara genom att få hit personal från USA och andra länder, men också genom att starta utbildning här i Haiti, säger han.

Visst, landet är plågat av fattigdom och korruption, men Peter Skelton tror ändå att landets alla rörelsehindrade invånare kommer att få den hjälp de behöver.

– Nu finns det så många människor med rörelsehinder här så det kommer att bli omöjligt att diskriminera dem. Men vi får se...

Han rekommenderar alla att prova på att arbeta i ett katastrofområde - förutsatt att de är mentalt förberedda på allt det elände de garanterat kommer att möta.

– Det underlättar om man har erfarenhet av liknande miljöer. Annars gäller det att skaffa sig det ganska snabbt. ○